

УДК 821.161.2:305

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/43-3-23>

Наталія ШЕРЕМЕТА,

orcid.org/0000-0002-7398-6734

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна) sheremetanataliya@ukr.net

Наталія ЛАДИНЯК,

orcid.org/0000-0002-3091-0772

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
(Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна) ladyniakn@gmail.com

Світлана КАЛЕНЮК,

orcid.org/0000-0002-6055-8351

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри загальної та прикладної лінгвістики

Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
(Миколаїв, Україна) kalenukso@gmail.com

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ГЕНДЕРОВАНО ЧУТЛИВЕ ПИСЬМО

Соціалізація людини відбувається багатоярусно: через сприйняття раніше сформованого, визнаного та узгаляненого, через власний досвід та під впливом інших джерел. Саме медіа й стали тією невіддільною частиною життя суспільства, тим джерелом, з якого людина отримує більшу частину значущої для неї інформації. Тому важливим завданням сьогодення стає модернізація ЗМІ як соціального інституту демократичного суспільства. Редакційна політика має не лише унеможливити очевидну дискримінацію, а й уникати суб'єктивної мови виокремлення жінки як інакшості. Проте ці явища глибоко осіли і в журналістській підсвідомості.

Поняття гендеру з наукового погляду вивчали у 70-х рр. ХХ ст. американські психологи Дж. Мані й Р. Столлер, у 80-ті роки європейські й американські вчені активізували дослідження проблем гендерної рівності. Соціолінгвісти зосередили свою увагу на соціальному моделюванні статі у мовній картині світу.

Різномасштабні гендерні дослідження соціального життя – науки, медій, мови, освіти, ринку праці, спорту тощо – з кінця минулого століття здійснюються і в Україні.

Актуальність пропонованого дослідження зумовлена активізацією студій, які присвячено питанням віддзеркалення у мові гендерних уявлень суспільства, та цілеспрямованим впливом медійного дискурсу на формування гендерної культури соціуму й фемінізацію мови.

У статті схарактеризовано основні тенденції андроцентричної парадигми сучасного медійного мовлення. На прикладах медіа Хмельницької області доведено, що лексико-граматична система української мови залишається гендерно асиметричною: жінка і чоловік у мові представлені неоднаково. Мовний сексизм виявляється і в структурі мови (андроцентризм мови – надмірне вживання маскулізмів та семантично агендерних іменників чоловічого роду, загальний чоловічий рід з актуальною жіночою семантикою, лексичні лакуни жіночого роду тощо), і в мовній практиці (щоденний сексизм – гендерні стереотипи, пейоративізація звертань, компліментів, сексистські анекдоти та жарти стосовно жінки, асиметричні образи статей тощо).

Визначено, що феміністична стратегія письма сприятиме гендерно коректній комунікації, уникненню патріархального стилю дискурсу.

Ключові слова: гендеровано чутливе письмо, феміністична стратегія письма, мовний сексизм, андроцентризм мови, маскулізми, фемінітиви.

Nataliia SHEREMETA,
orcid.org/0000-0002-7398-6734
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Philology and Journalism
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University
(Kamianets-Podilskyi, Khmelnytskyi region, Ukraine) sheremetanataliya@ukr.net

Nataliia LADYNIK,
orcid.org/0000-0002-3091-0772
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Philology and Journalism
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University
(Kamianets-Podilskyi, Khmelnytskyi region, Ukraine) ladyniakn@gmail.com

Svitlana KALENUK,
orcid.org/0000-0002-6055-8351
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of General and Applied Linguistics
Mykolaiv V. O. Sukhomlynskyi National University
(Mykolaiv, Ukraine) kalenukso@gmail.com

THE INTELLECTUAL EVOLUTION OF THE UKRAINIAN LANGUAGE: A GENDER-SENSITIVE WRITING

Human socialization takes place in many stages: through the perception of previously formed, recognized and generalized, through personal experience and under the influence of other sources. It is the media that has become an integral part of society, the source from which a person receives most of the important information. Therefore, an important task today is the modernization of the media as a social institution of a democratic society. Editorial policy should not only prevent overt discrimination, but also avoid the subjective language of isolating women as something different. However, these phenomena are deeply ingrained in the journalistic subconscious.

The concept of gender from a scientific point of view was studied in the 70's of the XXth century by American psychologists J. Money and R. Stoller; in the 80's European and American scientists intensified the study of gender equality. Sociolinguists have focused on the social modeling of gender in the linguistic picture of the world.

Multifaceted gender studies of social life – science, media, language, education, labor market, sports, etc. – since the end of the last century have been carried out in Ukraine.

The topicality of the proposed study is due to the intensification of studies on the reflection in the language of gender representations of society, and the purposeful influence of media discourse on the formation of gender culture of society and the feminization of language.

The main tendencies of the androcentric paradigm of modern media broadcasting have been characterized in the article. The examples of the media of Khmelnytskyi region prove that the lexical and grammatical system of the Ukrainian language remains gender asymmetric: women and men are represented differently in the language. Linguistic sexism is present both in the structure of language (androcentrism of language – excessive use of masculinities and semantically gender nouns of the masculine gender; general masculine gender with actual feminine semantics, lexical gaps in the feminine gender, etc.), and in language practice (daily sexism – gender stereotypes, pejorative addressing, compliments, sexist anecdotes and jokes about women, asymmetrical images of articles, etc.).

It has been defined that the feminist strategy of writing will promote gender-correct communication, avoidance of patriarchal style of discourse.

Keywords: *gender sensitive writing, feminist writing strategy, linguistic sexism, language androcentrism, masculinities, feminine gender-specific titles.*

Постановка проблеми. Глобалізаційні реалії сьогодення суттєво впливають і на наше довкілля, і на мову. В умовах планетарної діджиталізації формуються нові універсалиї, символи, цінності. Економіко-політичний, соціокультурний і ментальний виміри інтегруються в межах космополітичної демократії. У цих умовах важливо не втратити системи орієнтирів (за К. Бюлером) Я – ТУТ – ТЕПЕР (Bühler, 1934: 11), забезпечити

однакові можливості для соціотворення позитивної Я-концепції людини (Гуменюк, 2004) – незалежно від статі, національності, віросповідання, політичних уподобань та іншого.

Мова органічно виростає з людського пізнання й рефлексивно реагує на будь-які зміни. Оприявнюючи дійсність, вона сама стає частиною символічних механізмів, фрагментом формування образу людини, зокрема й соціального її моделю-

вання. Відображення гендерності частково прослідковуємо в сучасних медійному, художньому, розмовному й інших дискурсах, однак не завжди ці прояви мають доречну форму й відбивають дотримання принципу паритету.

Аналіз досліджень. Спроби проаналізувати питання гендеру з наукового погляду здійснили у 70-х роках ХХ століття американські психологи Дж. Мані й Р. Столлер, які зумовлювали психологічні особливості поведінки особистості її приналежністю до певної статі. У 80-х роках минулого століття європейські й американські вчені активізували дослідження проблем гендерної рівності, взаємодії чоловіків і жінок у різних соціокультурних обставинах. Соціолінгвісти зосередили свою увагу на соціальному моделюванні статі у мовній картині світу.

Різномасштабні гендерні дослідження соціального життя – науки, медій, мови, освіти, ринку праці, спорту тощо – з кінця ХХ століття здійснюються і в Україні. Правники, психологи, соціологи і мовознавці досліджують прояви гендерного нерівноправ'я. Наукові розвідки «Основи теорії гендеру» (2004), «Гендерний підхід: історія, культура, суспільство» (2003), «Сучасний стан гендерних досліджень» (Лазар, 2007), «Гендер для всіх. Виклик стереотипам» (Марценюк, 2017) й інші систематизують основні поняття, структуру й тематику гендерних досліджень як предмета міждисциплінарного вивчення.

Тематичне спрямування мають монографії й підручники авторських колективів: О. Марущенка та О. Плахотнік «Гендерні шкільні історії» (2012); С. Котової-Олійник, Б. Стельмаха та О. Ярош «Гендерна абетка для українських медіа» (2013); Т. Космеди, Н. Карпенко, Т. Осіпової, Л. Саліонович, О. Халіман «Гендерна лінгвістика в Україні: історія, теоретичні засади, дискурсивна практика» (2014); М. Маєрчик, О. Плахотнік, Г. Ярманової «Гендер для медій» (2017). Гендерний інформаційно-аналітичний центр «КРОНА» з 2003 р. публікує науково-публіцистичний гендерний журнал «Я».

Прояви гендерності в мові досліджуються у кількох аспектах: 1) відмінності мовленнєвої діяльності чоловіків та жінок у типових ситуаціях (Т. Космеда, Ю. Маслова, Т. Осіпова, З. Шечук); 2) вияв чоловіка і жінки у самій мові як системі (І. Мамчич, О. Синчак, О. Пода, Н. Собецька, О. Тараненко, О. Фоменко); 3) закономірності розвитку фемінітивної підсистеми української літературної мови (М. Брус, О. Малахова, Л. Марчук, А. Нелюба).

Актуальність пропонованого дослідження зумовлена активізацією студій, які присвячено питанням відзеркалення у мові гендерних уявлень суспільства, та цілеспрямованим впливом

медійного дискурсу на формування гендерної культури соціуму й фемінізацію мови.

За Індексом гендерної нерівності 2021 року ("Global Gender Gap Report 2021"), що відображає економічну участь та можливості жінок у порівнянні з чоловіками, можливості досягнення освіти, охорони здоров'я, політичні можливості, Україна посідає 74 місце серед 155 країн (Жачек, 2021). Гендерний підхід у сучасному мовному узусі, тобто врахування гендерного чинника, дозволить простежити не лише багатолітній факт витіснення жінок із елітарного класу української нації, а й те, якими словами та формами виражалося це витіснення, якими ритуалами й символами коментувалося.

Мета статті – схарактеризувати тенденції андроцентричної парадигми сучасного медійного мовлення.

Завдання – встановити мовні засоби репрезентації соціальної статі, визначити лінгвістичні маркери мовного сексизму і подати рекомендації для створення гендерно чутливої медіапродукції.

Предметом аналізу є лексико-граматичні й функційно-семантичні ознаки мовних репрезентантів соціальної статі в сучасному медійному просторі.

Джерельною базою послуговували тексти друкованих та електронних регіональних медій Хмельниччини за 2020–2021 рр.

Виклад основного матеріалу. В нашому дослідженні розглядаємо сучасні медіа не лише як допоміжний елемент трьох гілок державної влади (законодавчої, виконавчої, судової), а передусім як самостійне утворення, що цілеспрямовано впливає на формування думки громадян, культивування системи цінностей, громадянської позиції та форм поведінки. Медіаконтент «інтелектуалізує» спільноту. Тому від професійної майстерності медійників / медійниць, від форм оприявнень ними формального арсеналу мови (звуковий лад, слова, їх поєднання) залежить рівень медіасприйняття, медіааналізу та медіареzonансу будь-чого.

Принцип соціоцентризму досі групує соціум за принципом «ми – вони», «свої – чужі». Натомість висновки гендерних досліджень спонукають до принципу антропоцентризму – апелювати не до загального типажу людини як вияву соціального моделювання, а розрізняти чоловічу й жіночу іпостасі.

Лексико-граматична система української мови, як і багатьох інших, є гендерованою: жінка і чоловік у мові представлені неоднаково. Це явище отримало назву мовного сексизму.

Сексизм – упередження, засноване на проблемі статі (Великий тлумачний словник сучасної української мови, 2005: 1303). Відповідно, мовний сексизм – це дискримінація за статтю у мові.

Суспільство призвичаїлося до суб'єктивно-універсальної моделі культивування чоловіка. «Чоловіча» норма поєднує і життєву соціальну модель, де чоловік є головним у родині, і номінативно-оцінну мовну асиметрію «на користь» чоловіка. Вживання в офіційному мовленні форм на кшталт «зіронько моя», «сонечко», «красуне», що позначене відтінком фамільярності, не вважається некоректним; натомість неприйнятним буде «мій орле сизокрилий». Це приклад щоденного сексизму, що не кодується у мовних нормах, а виявляється у мовленні – мовній практиці.

Пейоративізація (від французького *réjoratif* або латинського *rējōrāre* – робити гіршим) звертань, компліментів і навіть похвал чи називань, сексистські анекдоти та жарти і є проявами мовного сексизму. Наприклад, у заголовку медійного тексту читаємо: «**Красунь побільшало**» (Подольнян, 08.10.2021). Йдеться про те, що у місті народилося 35 хлопчиків та **аж** 46 дівчаток, характеризування яких як «*особливо милих і рожевоцоких принцесок*» є, на нашу думку, стереотипним і містить ознаки, нехай несвідомого, але сексизму. Щоб певною мірою «врівноважити» таку оцінку, авторові не варто вживати підсилювально-видільної частки **аж** і можна додати прикладку до 35 хлопчиків, наприклад, *прекрасних принців*. Якщо важливо лише поінформувати читача, то надмірної образності треба уникати, констатуючи, що в місті (за певний період часу) народилося 35 хлопчиків і 46 дівчаток.

Вияви мовного сексизму прокоментовано у підручнику із гендерної теорії «Гендер для медій». Виокремлено *андроцентризм мови* (загальний чоловічий рід, лексичні лакуни, асиметричні образи статей, пейоративізація іменників жіночого роду) і *щоденний сексизм* (гендерні стереотипи, гендерні метафори, сексистські висловлювання) (Гендер для медій, 2017: 119).

Суспільство приписує жінкам і чоловікам різні ролі, різні норми поведінки, а також формує в них різні сподівання – і все це відбито в мові (Основи теорії гендеру, 2004: 454). Наприклад: **Облраду очолила жінка**. *Сьогодні, 7 грудня, під час засідання першої сесії депутати Хмельницької обласної ради шляхом таємного голосування обрали головою облради депутатку від партії «За майбутнє» Віолету Лабазюк* (Подольнян, 07.04.2020). Ці й подібні заголовки як сенсаційні, на жаль, досі подаються на шпальтах українських

гіпермедіа – новинних порталів, сайтів. Порівняймо: **Вперше в історії Запорізьку облраду очолила жінка** (НВ Nv.ua, 24.12.2020); **Харківську облраду вперше очолила жінка** (Kharkiv Today, 19.08.2021); **Вперше в історії Львівську обласну раду очолила жінка** (24 tv, 01.12.2021); Автори дописів не акцентують увагу читачів на освітньо-професійних рисах майбутніх очільниць, на ідеалах партій, до яких вони належать, і навіть на ймовірних родинних зв'язках з народними депутатами, як, наприклад, *Віолета Лабазюк*. Натомість у заголовки виносять слово «жінка», поширюючи стереотипне уявлення про відсутність розумових здібностей у жінок. Наведемо приклад зі словника Бориса Грінченка: «Жінка, ки, ж. 1) Жінчина. Жінки довге волосся мають, а розум короткий. Ном. № 9034...» (Словарь української мови, 1958, т. 1: 486).

Внаслідок патріархального устрою суспільства мова відтворює світ та уявлення про нього з чоловічої позиції, представляючи чоловіка та все, що з ним пов'язане, як норму, а жінку та «жіноче» – як відхилення від неї (Основи теорії гендеру, 2004: 455). Владно-субординативний смисл формує у читача гендерний стереотип: «Жінка-керівник – це нонсенс. Як і жінка-політик»: *Чи має політика стат'я? Безперечно, вона – жінка, але, здебільшого, з чоловічим обличчям. Прагматична, зухвала та часто без шарму* (ХМ-ІНСАЙД, 18.09.2021).

Гендерний стереотип – це «загальноприйняте консервативне оцінювання норм поведінки, схематизовані, спрощені уявлення про образи жінок і чоловіків, стандартизовані стійкі судження щодо моделей їхньої поведінки та рис характеру, яким відповідає поняття «жіноче» і «чоловіче» і які закріплюються у свідомості без урахування соціальних змін, суспільного розвитку і життєвих процесів, що відбуваються» (Мельник, Кобелянська, 2005: 123).

Функційно-семантичний розгляд сучасних регіональних видань переконує, що яви гендерної асиметрії ще досить виразні. Така «практика, свідома або несвідома, що розміщує чоловічу особу або чоловічу точку зору в центрі погляду на світ, його культуру та історію», називається андроцентризмом (Словник гендерних термінів, 2016: 10).

Мовний андроцентризм формує світ мовної дійсності, де вихідним пунктом мислиться чоловік. О. Тараненко принцип андроцентризму в мові вбачає у позначенні особи чоловічої статі для позначення особи жіночої статі, людини взагалі (безвідносно до статі) і тільки чоловічої статі, а також в асиметрії образів чоловіка і жінки в мові (Тараненко, 2021: 6).

Аналізовані в медіадискурсі лексеми ми об'єднали в групи за лексико-граматичним і функційно-семантичним критерієм.

Наскрізною є **гендерно-субординована асиметрія образів статей**. Тільки *секретар* може очолити адміністративний орган певної організації (*держсекретар, генеральний секретар*) або відповідати за організацію поточної роботи (*учений секретар, прессекретар*).

Моніторингове дослідження Інституту масової інформації за третій квартал 2021 року «Коли жінки стануть людьми для українських медіа» засвідчило, що згадки про жінок в онлайн-медіа хоч і зросли за вісім років гендерних досліджень, все ще трапляються вчетверо рідше, ніж про чоловіків (Машкова, 2021).

Гендерна сегрегація андроцентричного соціуму, що визначала ринок праці та посади для жінок і чоловіків упродовж тисячоліть, призвела до **лексичних лакун жіночого роду**, і не лише за видом діяльності. *Кожен – коваль власного щастя. Кожен! – не кожна. Отож, жінка, відповідно, не може накувати собі щастя. Всі люди – брати. Брати! – не сестри.*

Сформований підлеглий або прихований статус жінки призвів до **надмірного вживання маскулізмів**. Жінки у медійному дискурсі стають непомітними: *Премію Верховної Ради отримав педагог зі Старокостянтинів* (Старкон Сіті, 05.01.2021) (йдеться про вчительку). *Обрали тимчасову президію, утворили секретаріат ради та лічильну комісію. А також висунули двох кандидатів на посаду голови облради* (ХМ-ІНСАЙД, 07.12.2021) (йдеться про двох жінок).

Маскулізмами (від лат. masculinus – чоловічий) дослідники називають двородові слова «спільної» статі і відносять їх до іменників спільного роду, мотивуючи таке виокремлення роллю, яку виконують ці слова: називають не конкретну, а узагальнену особу, здійснюючи цей процес одночасно з професійною номінацією (Безпояско, Городенська, Русанівський, 1993: 57–58).

Водночас М. Брус доводить, що соціологізація жінки в українському суспільстві відбувається ще звідтоді, коли «давньоруське право зрівняло жінку з чоловіком у багатьох правах, і за вбивство жінки платили стільки ж, як і за вбивство чоловіка» (Брус,

2019: 312), тому висновує про категорію фемінітивності (лат. femina – жінка) як виразника самобутності й неповторності українського народу.

Зберігається тенденція використовувати **загальний чоловічий рід з актуальною жіночою семантикою**. Сема «жіночність» актуалізується лише у мікроконтексті: *У місті визначили переможця конкурсу «Міс Старокостянтинів 2020». За титул змагалися 7 дівчат* (Старкон Сіті, 05.12.2020).

Послідовним у медіа залишається використання **семантично агендерних іменників чоловічого роду**: *У Хмельницькому змагатимуться кінні вершники* (ХМ-ІНСАЙД, 06.08.2020); *Сьогодні, 25 вересня, у місті Нетішин урочисто відкрили чемпіонат України зі спортивної радіопеленгації серед юнаків. За звання краєвих «мисливців на лис» змагатимуться більше півсотні спортсменів* (ХМ-ІНСАЙД, 25.09.2020). Однак ці й інші дописи ілюстровано світлинами, на яких зображені особи обох статей – чоловічої та жіночої.

У посібнику «Як не роздмухувати багаття: мовна шпаргалка для журналісток і журналістів» автори (Шеремета, Ладиняк, 2020) радять враховувати жінок, звертаючись до широкої аудиторії.

Висновки. Для свідомого й відповідального формування гендерночутливого простору сучасної журналістики потрібно дотримуватися феміністичної стратегії гендерночутливого письма – не дозволяти пейоративізації іменників жіночого роду, не апелювати до негативного представлення жінки, уникати загального чоловічого роду або використовувати стратегію нейтралізації граматичного роду й утворювати фемінітиви або морфологічним (за допомогою суфіксів), або лексико-синтаксичним способом (за допомогою лексеми, що нейтралізує родову ознаку маскулізма чи фемінітива).

Фемінітиви – це природня форма мови. Завданням сучасної журналістики має стати долання мовного патріархального рудименту, дошукування у рідному мовному звичаї найвдалішого слова, виплеканого століттями, зорієнтованого на майбуття, аби культивувати гідність і толерантність, цивілізувати суспільство, розкріпачувати людину.

Толерантність має подолати мовний сексизм. Тому сучасні медіа повинні демонструвати гендерно коректну комунікацію, не допускати патріархального стилю дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безпояско О. К., Городенська К. Т., Русанівський В. М. Граматика української мови: Морфологія : підручник. Київ : Либідь, 1993. 334 с.
2. Брус М. П. Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування: монографія. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 440 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з додатк. і доп.) / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.

4. Віолета Лабазюк: «Ми об'єдналися, щоб змінити в українському суспільстві усталені стереотипи про жінок». *ХМ-ІНСАЙД*. 18.09.2021. вебсайт. URL: <https://www.xm-inside.com/statti/my-obyednalysya-shhob-zminyuty-v-ukrayin/skomu-suspilstvi-ustaleni-stereotypy-pro-zhinok-violeta-labazyuk/> (дата звернення: 18.10.2021).
5. Вперше в історії Львівську обласну раду очолила жінка. *24 tv*. 01.12.2020. вебсайт. URL: https://24tv.ua/lviv/vpershe-lvisku-oblradu-ocholila-zhinka-shho-svizhi-novini-lvova_n1474547 (дата звернення: 19.10.2021).
6. Вперше в історії. Облраду очолила жінка. *НВ (Nv.ua)*. 24.12.2020. вебсайт. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/zaporizku-oblradu-ocholila-olena-zhuk-vid-partiji-sluga-narodu-novini-ukrajini-50132189.html> (дата звернення: 20.10.2021).
7. Гендер для медій: підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей / за ред. М. Маерчик (голова редкол.), О. Плахотнік, Г. Ярманової. 3-тє вид., випр. та доповн. Київ : Критика, 2017. 217 с.
8. Гуменюк О. Психологія Я-концепції: навчальний посібник. Тернопіль : Економічна думка, 2004. 310 с.
9. Гендерний підхід: історія, культура, суспільство. Львів : ВНТЛ-Класика, 2003. 250 с.
10. Жачек Н. Gender Gap – 2021: Розрив збільшується, Україна втратила 15 позицій. *50vidotkiv.org.ua*. вебсайт. URL: <https://50vidotkiv.org.ua/gender-gap-2021-rozryv-zbilshuyetsya-ukrayina-vtratyla-15-pozytsij/> (дата звернення: 17.10.2021).
11. Красунь побільшало. *Подільнин*. 08.10.2021. вебсайт. URL: <http://podolyanin.com.ua/news/54797/> (дата звернення: 18.10.2021).
12. Лазар І. Сучасний стан гендерних досліджень / Львів. регіон. ін-т держ. упр. Київ–Львів : ПАРАПАН, 2007. 200 с.
13. Марценюк Т. О. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ : Основи, 2017. 254 с.
14. Машкова Я. Коли жінки стануть людьми для українських медіа. вебсайт. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/koly-zhinky-stanut-lyudmy-dlya-ukrayinskyh-media-monitoryngove-doslidzhennya-3-kvartal-2021-i41486> (дата звернення: 19.10.2021).
15. Мельник Т., Кобелянська Л. 50/50: Сучасне гендерне мислення: словник. Київ : К.І.С., 2005. 280 с.
16. На посаду голови Хмельницької облради висунуто двох кандидаток. *ХМ-ІНСАЙД*. 07.12.2020. вебсайт. URL: <https://www.xm-inside.com/news/na-posadu-golovy-hmelnyczkoyi-oblrady-vysunuto-dvoh-kandydatok/> (дата звернення: 18.10.2021).
17. Облраду очолила жінка. *Подільнин*. 07.12.2020. вебсайт. URL: <http://podolyanin.com.ua/news/48726/> (дата звернення: 21.10.2021).
18. Основи теорії гендеру. Київ : К.І.С., 2004. 536 с.
19. Премію Верховної Ради отримає педагог зі Старокостянтинова. *Старкон City*. 05.01.2021. вебсайт. URL: <https://starkon.city/articles/120800/premiyu-verhov-noi-radi-otrimaye-pedagog-zi-starokostyantynova-> (дата звернення: 21.10.2021).
20. Словарь української мови: у 4 т. / упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко. Київ : Вид-во АН УРСР, 1958. Т. 1. 494 с.
21. Словник гендерних термінів / укладач З. В. Шевченко. Черкаси : Чабаненко Ю., 2016. 336 с.
22. Тараненко О. О. Андроцентризм у системі мовних координат і сучасний гендерний рух: монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 112 с.
23. У місті визначили переможця конкурсу «Міс Старокостянтинів 2020». *Старкон City*. 05.12.2020. вебсайт. URL: <https://starkon.city/articles/115609/u-mis/ti-viznachili-peremozhcu-konkursu-mis-starokostyantyniv-2020> (дата звернення: 21.10.2021).
24. У Нетішині три дні триватиме радіопеленгація. *ХМ-ІНСАЙД*. 25.09.2021. URL: <https://www.xm-inside.com/news/u-netishyni-try-dni-tryvatyme-radiopelenga-cziya/> (дата звернення: 21.10.2021).
25. У Хмельницькому змагатимуться кінні вершники. *ХМ-ІНСАЙД*. 06.08.2020. вебсайт. URL: <https://www.xm-inside.com/news/u-hmelnyczkomu-zmagatymutsya-kinni-vershnyky/> (дата звернення: 18.10.2021).
26. Харківську облраду вперше очолила жінка. *Kharkiv Today*. 19.08.2020. вебсайт. URL: <https://2day.kh.ua/ua/politika/kharkivsku-oblradu-vpershe-ocholyly-zhinka> (дата звернення: 18.10.2021).
27. Шеремета Н., Ладиняк Н. Як не роздмухувати багаття: мовна шпаргалка для журналісток і журналістів. Кам'янець-Подільський, 2020. 44 с. вебсайт. URL: https://journkaf.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/iak-ne-rozdmukhuva-ty_a4_ravn.pdf (дата звернення: 15.10.2021).
28. Bühler K. Sprachtheorie: Die Darstellungsfunktion der Sprache. Jena : Gustav Fischer, 1934.

REFERENCES

1. Bezpoiasko O. K., Horodenska K. T., Rusanivskiy V. M. Hramatyka ukrainskoi movy: Morfolohiia [Grammar of the Ukrainian language: Morphology]: pidruchnyk. Kyiv: Lybid, 1993. 334 s. [In Ukrainian].
2. Brus M. P. Feminityvy v ukrainskii movi: heneza, evolutsiia, funktsionuvannia [Feminitives in the Ukrainian language: genesis, evolution, functioning]: monohrafiia. Ivano-Frankivsk: DVNZ "Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasyliia Stefanyka", 2019. 440 s. [In Ukrainian].
3. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language] / uklad. ta holov. red. V. T. Busel. Kyiv; Irpin: Perun, 2005. 1728 s. [In Ukrainian].
4. Violeta Labaziuk: "My obiednalysya shchob zminyuty v ukraïnskomu suspilstvi ustaleni stereotypy pro zhinok" [Violeta Labaziuk: "We have united to change the established stereotypes about women in Ukrainian society"]. *KHM-INSAYD*. 18.09.2021. Website. URL: <https://www.xm-inside.com/statti/my-obyednalysya-shhob-zminyuty-v-ukrayin/skomu-suspilstvi-ustaleni-stereotypy-pro-zhinok-violeta-labazyuk/> (Last accessed: 18.10.2021) [In Ukrainian].
5. Vpershe v istorii Lvivsku oblradu ocholyly zhinka [A woman became the head of the Lvivska regional council for the first time in the history]. *24 tv*. 01.12.2021. Website. URL: https://24tv.ua/lviv/vpershe-lvisku-oblradu-ocholila-zhinka-shho-svizhi-novini-lvova_n1474547 (Last accessed: 19.10.2021) [In Ukrainian].
6. Vpershe v istorii. Oblradu ocholyly zhinka [A woman became the head of a regional council for the first time in the history]. *NV (Nv.ua)*. 24.12.2020. Website. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/zaporizku-oblradu-ocholila-olena-zhuk-vid-partiji-sluga-narodu-novini-ukrajini-50132189.html> (Last accessed: 20.10.2021) [In Ukrainian].

7. Hender dlia medii: pidruchnyk iz hendernoi teorii dlia zhurnalistyky ta inshykh sotsiohumanitarnykh spetsialnostei [Gender for the media: handbook on gender theory for journalism and other socio-humanitarian specialties] / za red. M. Maierchuk (holova redkol.), O. Plakhotnik, H. Yarmanovoi. 3-tie vyd., vypr. ta dopovn. Kyiv: Krytyka, 2017. 217 s. [In Ukrainian].
8. Humeniuk O. Psykholohiia Ya-Kontseptsii [Psychology of self-concept]: navchalnyi posibnyk. Ternopil: Ekonomichna dumka, 2004. 310 s. [In Ukrainian].
9. Gendernyi pidkhid: ictoriia, kultura, suspilstvo [Gender approach: history, culture, society]. Lviv: VNTL-Klasyka, 2003. 250 s. [In Ukrainian].
10. Zhachek N. Gender Gap – 2021: Rozryv zbilshuietsia, Ukraina vtratyla 15 pozytsii [Gender Gap – 2021: The gap is widening, Ukraine has lost 15 positions]. *50vidsotkiv.org.ua*. 08.04.2021. Website. URL: <https://50vidsotkiv.org.ua//gender-gap-2021-rozryv-zbilshuyetsya-ukrayina-vtratyla-15-pozytsij/> (Last accessed: 17.10.2021) [In Ukrainian].
11. Krasun pobilshalo [There are more beauties]. *Podolianyn*. 08.10.2021. Website. URL: <http://podolyanin.com.ua/news/54797/> (Last accessed: 18.10.2021) [In Ukrainian].
12. Lazar I. Suchasnyi stan hendernykh doslidzhen [Current state of the gender studies] / Lviv. rehion in-t derzh. upr. Kyiv–Lviv: PARAPAN, 2017. 200 s. [In Ukrainian].
13. Martseniuk T. O. Hender dlia vsikh. Vykylyk sterotypam [Gender for everyone. A challenge to stereotypes]. Kyiv: Osnovy, 2017. 254 s. [In Ukrainian].
14. Mashkova Ya. Koly zhinky stanut liudmy dlia ykrainskykh media [When women become people for the Ukrainian media]. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/koly-zhinky-stanut-lyudmy-dlya-ukrayinskykh-media-monitoringove-doslidzhennya-3-kvartal-2021-i41486> (Last accessed: 19.10.2021) [In Ukrainian].
15. Melnyk T., Kobelianska L. 50/50: Suchasne henderne myslennia [Modern gender thinking]: slovnyk. Kyiv: K.I.S., 2005. 280 s. [In Ukrainian].
16. Na posadu holovy Khmelnytskoi obrady vysunuto dvokh kandydatok [Two candidates have been nominated for the post of a head the Khmelnytska regional council]. *KHM-INSALD*. 07.12.2020. Website. URL: <https://www.xm-inside.com/news/na-posadu-golovy-hmelnytskoyi-obrady-vysunuto-dvoh-kandyda-tok/> (Last accessed: 18.10.2021) [In Ukrainian].
17. Obradu ocholyly zhinka [A woman became the head of the regional council]. *Podolianyn*. 07.12.2020. Website. URL: <http://podolyanin.com.ua/news/48726/> (Last accessed: 21.10.2021) [In Ukrainian].
18. Osnovy teorii henderu [Fundamentals of gender theory]: Kyiv: K.I.S., 2004. 536 s. [In Ukrainian].
19. Premii Verkhovnoi Rady otrymaie pedahoh zi Starokostiantynova [A teacher from Starokonstantyniv will receive the prize from the Verkhovna Rada]. *Starkon City*. 05.01.2021. Website. URL: <https://starkon.city/articles/120800/premiyu-verhov-noi-radi-otrimaie-pedagog-zi-starokostyantynova-> (Last accessed: 21.10.2021) [In Ukrainian].
20. Slovar ukrainskoi movy [Dictionary of Ukrainian language]: u 4 t. / upor. z dod. vlas. materialu B. Hrinchenko. Kyiv: Vyd-vo AN URSSR. T. 1. 494 s. [In Ukrainian].
21. Slovnyk hendernykh terminiv [Dictionary of gender terms] / ukladach Z. V. Shevchuk. Cherkasy: Chabanenko Yu., 2016. 336 s. [In Ukrainian].
22. Taranenko O. O. Androtsentryzm u systemi movnykh koordynat i suchasnyi hendernyi rukh [Androcentrism in the system of language coordinates and the modern gender movement]: monohrafiia. Kuiv: Vydavnychi dim Dmytra Buraho, 2021. 112 s. [In Ukrainian].
23. U misti vuznachyly peremozhtsia konkursu «Mis Starokostiantyniv 2020» [The winner of the Miss Starokonstantyniv 2020 pageant was elected in the city]. *Starkon City*. 05.12.2020. Website. URL: <https://starkon.city/articles/115609/u-mis-ti-vizna-chili-peremozhchya-konkursu-mis-starokostyantyniv-2020> (Last accessed: 21.10.2021) [In Ukrainian].
24. U Netishyni try dni tryvatyme radiopelenhatsiia [Radio direction finding will last for three days in Netishyn]. *KHM-INSALD*. 25.09.2021. Website. URL: <https://www.xm-inside.com/news/u-netishyni-try-dni-tryvatyme-radiopelenga-cziya/> (Last accessed: 21.10.2021) [In Ukrainian].
25. U Khmelnytskomu zmahatymutsia kinni vshnyky [Equestrian riders will take part in the competition in Khmelnytsky]. *KHM-INSALD*. 06.08.2020. Websait. URL: <https://www.xm-inside.com/news/u-hmelnytskomu-zmagatymutsya-kinni-ver-shnyky/> (Last accessed: 18.10.2021) [In Ukrainian].
26. Kharkivsku obradu vpershe ocholyly zhinka [A woman became the head of Kharkivska regional council]. *Kharkiv Today*. 19.08.2020. Website. URL: <https://2day.kh.ua/ua/politika/kharkivsku-obradu-vpershe-ocholyly-zhinka> (Last accessed: 18.10.2021).
27. Sheremeta N., Ladyniak N. Yak ne rozdmukhuvat bahattia: movna shparhalka dlia zhurnalistok [How not to fan the flames: language cheat sheet for female journalists and male journalists]. Kamianets-Podilskyi, 2020. 44 s. Website. URL: https://journkaf.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/iak-ne-rozdmukhuva-ty_a4_povn.pdf (Last accessed: 15.10.2021) [In Ukrainian].
28. Bühler K. Sprachtheorie: Die Darstellungsfunktion der Sprache [Language theory: The representative function of language]. Jena: Gustav Fischer, 1934 [In German].